23/2015

1. června 2015 / 30 Kč / předplatné 27 Kč / www.tyden.cz

TÝDEN

Vrací se doba chlupatá
Vyholené tělo už není v módě

Vypíchat oči, znásilnit, poplivat, upálit

Nová svědectví o tom, jak Češi po válce „odsouvali“ Němce

Foto: Oblastní muzeum v Chomutově, Profimedia / Design / montáž: Týden Deutschland 2,90 € / Österreich 3 € / Slovensko 1,50 € / předplatné 1,50 €

1

Co je Němec, to patří zabít!

„Jdeme dupat Němky," tlumočí devadesátiletý Zdeněk Růžička výzvu ke znásilňování, kterou v červnu 1945 dostal od známého ze Sokola. Zděšen odmítl. Co ještě musí být řečeno o českých poválečných zvěrstvech, abychom se za ně konečně styděli?

PONIŽOVÁNÍ V PRAZE. Německé ženy v ulicích centra Prahy nutili mnozí čeští sousedé k potupnému klečení, stříhali jim veřejně vlasy a bili je. Mimo hlavní ulice a v lágrech je pak hromadně znásilňovali.

▲ **NEJISTÉ DNY.** Přes den si do Němců pracujících v Praze občas někdo kopl, cestou do lágru ale davy českých „mstitelů" mnohé Němce ubily.

Foto: 1, 2, 5 Oblastní Muzeum v Chomutově, sbírka Eduarda Vacka, 3, 4 Milan Terkelt

Někdy na počátku června 1945 přišel na Pražský hrad dopis adresovaný manželce prezidenta republiky Haně Benešové, v němž pisatel krásnou češtinou prosí milostivou paní, aby zabránila zvěrstvům páchaným zdivočelými českými hordami na pražských Němcích.

„Velevážená paní presidentová! Velké radostné dny, které prožíváme, jsou zakaleny velkou bolestí soucitu. S mnoha němci – ženami, dětmi a muži, kteří v širším smyslu politicky nebyli vůbec činní – zachází se více než nelidsky," začíná dopis napsaný 2. června 1945 a dosud uchovaný v Archivu Kanceláře prezidenta republiky.

Trhání uší i nosů

Autor listu si paní Benešové stěžuje, že ženy odvlékané do lágrů a transportů jsou okrádány o zavazadla a jejich malé a hladové děti bez lékařské péče houfně umírají. Vadí mu, že internovaní Němci na strahovském Masarykově státním stadionu spí pod širým nebem a ženy tam jsou znásilňovány. „Pracovati musí muži polosvlečeni a bosi. Někdy jsou nuceni chodit po rozbitém skle. Dozor je úmyslně neochraňuje před spíláním a napadáním obecenstva, které s oblibou přihlíží," píše o pražských Němcích nasazených na různé práce a paní prezidentovou výslovně žádá, aby zabránila ostudným excesům u pankrácké věznice, kde davy lynčují Němce přiváděné z prací ve městě zpět do internace. „Nepřipusťte, aby u pankrácké věznice u vchodu byly tyto osoby sráženy k zemi, pošlapány a zaživa trhány, jim urvány uši, trhány nosy a vypichovány oči."

A dopis končí srdceryvnou výzvou: „Milostivá paní – prosím, nenechte tuto dějinnou hanbu lpěti na našem národě. Za Váš zásah Vám předem děkuji jménem lidskosti!"

Emotivní výzva k lidskosti ale ve vyhrocené době paní Benešovou neoslovila a 23. června 1945 byl dopis uložen ad acta. A pisatel by zůstal bez odpovědi i sedmdesát let poté, nebo by se dokonce dočkal nadávek. To kdyby list poslal třeba místopředsedovi Senátu Zdeňku Škromachovi, jenž v minulých dnech neváhal odsoudit radní a zastupitele z Brna, kteří se omluvili za pochod smrti, do něhož začátkem června 1945 brněnští Češi nahnali německé sousedy. Škromach aktérům omluvy vzkázal přes Facebook: „Vypráskat ty kolaboranty." A posléze ještě podpořil lajkem tento diskusní příspěvek: „Pořád jsem nepochopila, proč se bude Brno omlouvat. Asi za ty nacisty páchaná zvěrstva na našich spoluobčanech. Neměli se němčouři odsouvat, ale postřílet!" *(Viz rozhovor na str. 39.)*

Tisíce pražských sadistů

Ctěný čtenář nechť se teď podívá do kalendáře. Je opravdu červen 2015, nebo ještě stále červen 1945? Výraz němčouři nebo němci (s malým n) se používal výhradně před sedmdesáti lety, aktuální *Pravidla českého pravopisu* ho neznají.

Nová svědectví od pamětníků a zatím v tisku nezveřejněné archivní materiály, které TÝDEN získal od historiků zkoumajících tuto neslavnou éru (Tomáš Staněk, Mečislav Borák, Petr Šimíček a Adrian Portmann), ukazují, že bylo hůře, než jsme si dosud mysleli. Výše popisované lynčování internovaných Němců u pankrácké věznice, kterému se Hana Benešová nepokusila zabránit, přitom potvrzuje i zpráva Pražského policejního ředitelství ze 7. června 1945 uložená v Archivu bezpečnostních složek. Policista z Pankráce v raportu uvádí: „Podotýkám, že každého dne při návratu těchto vězňů-pracovníků, udávám, že jich bylo vždy asi 800 osob, nastavěly se kolem věznice hloučky čekajícího obecenstva a to v počtu 2000–3000 lidí, kteří vracející se vězně-pracovníky bili a týrali až do zkrvavění. Udávám, že pravidelně k tomuto týrání daly vždy popud eskorty dohlížejících orgánů revolučních gard, které se nesnažily tyto vězně braniti, event. aspoň co nejrychleji dopraviti do zdejší věznice." ▶

▲ **SOUVISLOSTI ZLA.** Svědci poválečného násilí a vězni padesátých let Zdeněk Růžička (vlevo) a Leo Žídek upozorňují, že mnozí revoluční gardisté brutálně mučící Němce stejně drsně po únoru 1948 vyslýchali politické vězně.

Apokalyptická představa. Měsíc po skončení války se 3000 českých sadistů schází každý den na Pankráci a pokouší se ubít nějakého toho „germána". A uniformovaní strážníci nijak nezasahují. Mimo jiné také proto, že mají máslo na hlavně z protektorátních časů, takže nad vším bdí samozvané revoluční gardy. „Státní moc se rozpadla a nastalo vakuum, kterého využily určité typy se sklony k násilí. Tihle lidé vždycky nějak vycítí, že přišel jejich čas a násilí je povoleno," říká historik a gymnaziální učitel Petr Šimíček *(viz Doba vymknutá z kloubů)*.

Jdem opíkat zajíce

Šimíček svým studentům často cituje málo známé prameny, za které se nezbývá než stydět. Takové je třeba svědectví pražského protestantského pastora Přemysla Pittra (za války pomáhal perzekvovaným židovským rodinám), jenž osobní zážitky z května a června 1945 vylíčil i takto: „Na německého vojáka, podle uniformy příslušník volkssturmu, tedy nikoli SS, byla v okolí Prašné brány uspořádána honička, pak byl tlučen, ale ještě živý pověšen za nohy na stožár na náměstí Republiky, pod jeho hlavou rozdělán menší oheň a on pomalu upékán. Pak lidé jeho tělo rozsápali a na ně plivali. Zasáhnout jsem nikterak nemohl, protože bych byl sám utlučen. V jiném případě jsem viděl lidi do krvava tlouci deseti- až dvanáctileté chlapce, kteří u pomníku svatého Václava odklizovali barikády. Zatímco je lidé řezali přes nahá záda, museli odnášet dlažební kameny."

Pitter zažil i další nepřístojnosti: „Na Floře týrali lidé Němku dvě hodiny, načež ji vlekli ulicemi za nohy, hlavou o dláždění, u Olšanského rybníka ji polili benzinem a zapálili. Viděl jsem táhnout ze Žižkova na Václavské náměstí lidi, kteří na sebe volali: Jdem opíkat zajíce! To znamená upalovat Němce. Podle očitých svědků visela jich tam celá řada hlavou dolů. Byli to mně známí lidé, kteří mne tam posílali, abych se tam šel honem podívat, dokud se ještě pečou."

Odvážný pamětník

Teror na českých Němcích probíhal všude tam, kde žila alespoň jedna německá rodina. Zvěrstva nikdo nevyšetřoval, a pokud později od léta roku 1947 k určitým šeřením došlo, téměř vše bylo odpuštěno a po únoru 1948 byly zastaveny i poslední z procesů a obvinění propuštěni z vazby. Ale zatímco německých svědectví z té

■ Doba vymknutá z kloubů

Historik PETR ŠIMÍČEK z občanského sdružení PANT je spoluzakladatelem vzdělávacího portálu pro učitele dějepisu Moderní dějiny.cz a gymnaziálním učitelem.

Sdružení PANT vydalo pro kantory a studenty učební texty pod názvem *Pětačtyřicátý* a kniha cituje i zprávu českých úřadů o poměrech v chomutovském lágru: „Jedna žena byla vytažena kladkou do výše a bylo jí upáleno přirození. Více Němců bylo svázáno k sobě za přirození a tito musili tančit kolem vojáků." Jak na takovou citaci reagují studenti?

Středoškoláci jsou z podobných zpráv napřed docela šokováni. Většinou dosud vyrůstali ve schématu, že Češi jsou holubičí povahy a spíše oběti násilí a různých represí než jejich aktéři. A samozřejmě se pak ptají, jak to bylo možné.

Jak jim to vysvětlujete?

Vyprávím jim o bezvládí, době vymknuté z kloubů, kdy se na exponovaná místa dostávaly i kriminální živly, Nebo dokonce sadisté.

Neargumentují tím, že naciste spoustu Čechů také umučili, takže šlo o spravedlivou odplatu?

Někdy ano, takže se jim na konkrétních pramenech snažím ukázat, že aktéři násilí byli mnohdy lidé, kterým se za protektorátu nedělo žádné příkoří. Někteří z nich se měli poměrně dobře nebo s režimem i kolaborovali.

Jak se dá studentům vysvětlit, že Češi v civilizované Praze nebo Ostravě věšeli civilisty na lucerny a zapalovali je?

Určití lidé, kteří se v tom mocenském vakuu dostali rychle k moci, měli pocit, že se to prostě může. Že páchat násilí je povoleno, nebo je to dokonce vyžadováno, což byla podobná situace jako v Německu za Hitlera při prvních štvanicích na Židy, kdy propaganda říkala, že je v pořádku vzít šutr a hodit ho do výkladní skříně židovského obchodníka. Že je to dokonce čin hodný pochvaly.

A jak na vaše učební texty reagují starší učitelé dějepisu, kteří jsou přesvědčeni o spravedlivé mstě a spravedlivém odsunu?

Záleží spíš na poměrech, z jakých kantoři pocházejí. Potkávám totiž i mladé učitele, kteří říkají: „Dobře jim tak, dostali, co jim patří." Naše učební texty takovým učitelům ale minimálně zasadí brouka do hlavy, takže ti pak jsou nad tou dobou nuceni víc přemýšlet.

doby jsou tisíce, české pamětníky je podnes těžké rozmluvit, výjimkou je třeba letos devadesátiletý Zdeněk Růžička z Ostravy, pro něhož je pravda a lidství druh svátosti, proto ho také komunisté v roce 1949 zatkli a v pobočném procesu s Miladou Horákovou (skupina Jana Buchala) odsoudili na 14 let.

Růžička je vitální kmet s předválečnou noblesou v krvi, takže než došlo k rozhovoru pro TÝDEN, protáhl reportéra dvěma nákupním centry, dokud nenašel kavárnu na úrovni. A pak nad espresem spustil o krásném soužití Čechů, Němců a Židů v předválečné éře i o perzekuci vlastní rodiny za nacistů, když jeho bratra Mirka zavřeli do koncentračního tábora v Buchenwaldu. Poválečnou mstu Čechů na nevinných německých civilistech nicméně vždy považoval za zločin.

„Sotva přišli Rusové, ostravská spodina rychle zakládala revoluční gardy. Většinou předválečni komunisti a s nimi všehoschopní váleční kolaboranti, kteří rychle vstupovali do stejné strany," líčí. V Cihelní ulici, kde žil s rodiči, rudoarmějci svázali jednoho železničáře a jeho ženu znásilňovali před dětmi. V místě byli i čeští gardisté, kterým si Růžička na osvoboditele stěžoval. „Řekli mi, že v Německu to mají Rusové povolené, a teď prý nevědí, že tohle už není Německo," vypráví pamětník *(viz TÝDEN č. 13/15)*.

Ze srabů mstitelé

Gardisté se u rudoarmějců za pár dnů skvěle vyškolili, a když vzápětí ostravské Němce nahnali do lágrů, začali znásilňovat také. Z loajálních a často před nacistickým režimem docela „podělaných" obyvatel protektorátu se najednou stávali mstitelé. Růžička třeba tehdy potkal v ulici kamaráda, s nímž chodil před válkou cvičit do Sokola. „Dělal ostrahu v jednom z těch lágrů a hned na mě spustil: Zdeňka, kup půl litra a jdeme dupat Němky." Růžička zděšeně odmítl a od té doby přemítá, jak rychle se může slušný člověk a odchovanec Sokola proměnit v násilníka se sadistickým apetitem.

Poměry v ostravských lágrech byly mimořádně drastické a třeba v táboře Hanke bylo do začátku července ubito 281 civilistů, kteří podnes odpočívají v neoznačeném masovém hrobě v parku u ostravského hejtmanství *(viz TÝDEN č. 19/15)*. Mučení v lágru dosáhlo tak strašlivých rozměrů, že úřady v létě 1947 přece jen nařídily vyšetřování nejhorších excesů z jara a léta 1945. Svědek Josef Mušálek, jenž patřil k internovaným a dostal na starost odvoz zavražděných civilistů na hřbitov, tehdy mimo jiné uvedl: „Podotýkám, že jsem byl svědkem toho, když bylo popraveno 36 mužů, vesměs invalidů. Byl jsem svědkem scény, kdy na celu 6 byla přivedena žena, asi šedesátiletá. Přivedl ji dozorce Glos a říkal, že už jí venku vrazil do rodidel pendrek a že ji na jeho pokyn museli už tři SSmani znásilnit. Na to v cele přítomní museli dotyčnou znásilňovat, Glos asistoval a ještě k souloži pomáhal."

Svědek Mušálek byl přitom jen obyčejný horník a po propuštění z internace trpěl depresemi. Jeho dcera Magda Korandová dnes říká, že strašlivé zážitky přivedly otce předčasně do hrobu, načež si s reportérem TÝDNE prohlíží seznam všech obětí z tábora a zastaví se u jména Albert Hluchnik. „Moc hodný člověk, místní stavitel. Gardisty zaujala jeho krásná vila, tak ho odvlekli do Ostravy a tam umučili," vzpomíná. Stačilo ▶

▼ PLACENÁ INZERCE

▲ **DVĚ FOTOGRAFIE.** Historik a pedagog Petr Šimíček ukazuje studentům dvě verze tohoto snímku. Za komunistů byl totiž ubitý Němec z fotografie odstřižen.

prý svědectví místního řezníka, že se Hluchnik podílel na německé domobraně.

Až 30 tisíc obětí

Jaro a léto 1945, doba něčím srovnatelná s poměry a režimem v dnešním Islámském státě. Zatímco 1300 uměnímilovných Pražanů mířilo třeba v neděli 27. května 1945 do Národního divadla na premiéru Libuše, tisíce jiných Pražanů šly mlátit Němce.

Dobové české dokumenty výmluvně dokazují, že k lynčům Němců docházelo napříč celou republikou a podle závěrů komise česko-německých historiků z roku 1996 se počet obětí excesů a divokého odsunu pohybuje mezi 20 a 30 tisíci. Například již výše zmiňovaný pochod smrti z Brna si podle českých historiků vyžádal 459 obětí jen cestou z Brna do Pohořelic, přičemž před samým pochodem zemřelo v brněnských Kounicových kolejích (za okupace sloužily jako vyšetřovna a mučírna gestapa) 300 civilistů. A úřady zaprotokolované svědectví z roku 1947, které mělo přispět k objasnění poválečných excesů v Kounicových kolejích, například uvádí: „Hodíš-li do cely deset provazů, najdeš tam ráno deset oběšených. Ženy jsou celé noci znásilňovány a ráno, kdy sotva stojí na nohou, musí chodit do práce."

Mimořádně odpudivý, a to počtem zavražděných (265) i složením obětí, byl masakr v Horních Moštěnicích u Přerova. Tam 18. června oddíl poručíka Pazúra odvlekl z přerovského nádraží skupinu karpatských Němců, z nichž mnozí mluvili na vojáky libozvučnou slovenštinou. Celkem 120 nevinných žen, 74 dětí a další vesměs stáří lidé se vraceli do rodných obcí v okolí slovenské Dobšiné. Českoslovenští vojáci z Přerova je ale donutili vykopat si hrob, vstoupit do něj a čekat na smrt. Když se místní občan Zezula snažil zachránit alespoň děti, dostal ráznou odpověď: „Jste příliš jemné povahy. Co je Němec, to patří zabít." Pazúr byl v roce 1947 vyšetřován, ale propuštěn, protože „jednal s úmyslem podpořit osvobozovací boj Čechů a Slováků".

V pražských lágrech zemřelo nejméně tisíc lidí. Mnoho obětí měl třeba takzvaný „koncentrační tábor číslo 10" na strahovském Masarykově stadionu, kde žilo pod širým nebem pět až osm tisíc Němců. „V noci pouštěli čeští dozorci do tábora stovky ožralých Rusů, kteří znásilňovali německé ženy, vedle nichž plakaly děti. Bylo to peklo," zachovala se vzpomínka internovaného Němce.

Porušená přirozenost

Devadesátiletý ostravský pamětník Zdeněk Růžička byl poměry po osvobození zděšen. Dvě Židovky, které znal a jež přežily holocaust, se domáhaly majetku, který si schovaly u sousedů, ti se jim ale vysmáli. A kamarád mu tehdy vyprávěl, co viděl v centru Ostravy, kam přijel německý venkovan s koňským povozem. Dav ho vytáhl z kozlíku a oběsil na kandelábru.

Když se Růžičkův bratr vrátil z Buchenwaldu, pokusil se z lágru Hanke zachránit jednu českou sousedku, paní Dreiseitelovou. Provdala se za hodného Němce, který padl na frontě, což byl pro gardisty dostatečný důvod k uvěznění. „Ale nezachránil ji, a kdyby nemával průkazkou odbojáře z Buchenwaldu, zavřeli a zabili by i brášchu." Pamětník také líčí, jak bratrovi policie nabídla, že může dělat vyšetřovatele při retribučních mimořádných lidových soudech, které nařídil ustanovit dekret prezidenta republiky z 19. června 1945 a které měly potrestat nacistické zločince, zrádce a jejich pomahače. „Přidělil mu k ruce nějakého hromotluka, který všechny vyšetřované napřed zmlátil. Na to se bratr nemohl dívat, tak tu práci vzdal."

Ke stolu v ostravské kavárně si přisedá ještě jeden z vězňů padesátých let, třiaosmdesátiletý místopředseda Konfederace politických vězňů Leo Žídek (za přípravu útěku na Západ dostal osm let). Z rozpoutaného poválečného násilí viní hlavně komunisty, vždyť i vyhlazovací lágr Hanke v Ostravě vedli členové KSČ Vladislav Kusz a Emil Martínek. Žídek v té době žil na národnostně smíšeném Těšínsku a zažil, jak někteří tamní Poláci nebo Češi přinucení nacisty podepsat takzvanou volkslistu, která z nich dělala podmínečné občany Říše, si ze strachu před lynčem „pravých Čechů" raději vzali život. Čeští Němci tehdy v celé republice spáchali přes šest tisíc sebevražd.

„Poválečně excesy na Němcích byly důsledkem porušené přirozenosti. Zlo je nějakým způsobem v každém člověku, a když ho režim lidem vštěpuje jakožto ideologii, někteří uvěří, že tím zlem vlastně dělají dobro," přemítá Žídek.

Ivan Motýl ■